

Advies aan het college

Opsteller

Staal, Jelmer

Portefeuillehouder

Jelle Zoetendal

Vergadering van

College d.d. 22 apr 2025

Kenmerk

Z.25.486756 / D.25.1946015

Vertrouwelijkheid

Openbaar

Onderwerp

Verstedelijkingspropositie Fries Stedelijk Netwerk 2050

Onderwerp

Verstedelijkingspropositie Fries Stedelijk Netwerk 2050

Voorgesteld besluit

1. De 'Verstedelijkingspropositie Fries Stedelijk Netwerk 2050' (hierna verstedelijkingspropositie) vast te stellen.
2. Instemmen met de verstedelijkingspropositie:
 1. in te zetten voor de nationale positionering van het Fries Stedelijk Netwerk, o.a. door deze aan te bieden aan het ministerie van VRO als bouwsteen voor de Nota Ruimte;
 2. in te zetten als bouwsteen voor de (toekomstige) gemeentelijke omgevingsvisie.
3. De raad te informeren via de bijgevoegde vast te stellen raadsbrief.
4. De verstedelijkingspropositie nader uit te werken in een verstedelijkingsstrategie met bijbehorende investeringsagenda.

Definitief besluit**Inleiding**

Tussen januari en april 2025 hebben de provincie Fryslân en de Friese F4-gemeenten, samen met de bureaus TwynstraGudde en MUST, gewerkt aan de 'Verstedelijkingspropositie Fries Stedelijk Netwerk 2050'. In VFG-verband zijn begin 2025 tijdens een portefeuillehoudersoverleg Ruimte en Wonen de andere Friese gemeenten bijgepraat over de aanpak.

Deze verstedelijkingspropositie is opgesteld om het Fries Stedelijk Netwerk (hierna FSN) goed te positioneren in de aankomende Ontwerp Nota Ruimte van medio 2025, evenals in andere beleidsprocessen zoals het MIRT-proces (uitmondend in het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) van 2 juni 2025). Het document benadrukt de agglomeratiekracht van de vier Friese steden en hun potentieel om bij te dragen aan nationale opgaven, waaronder woningbouw, economie, mobiliteit en voorzieningen. Deze propositie is opgesteld binnen de context van landelijke beleidsdossiers zoals de Lelylijn, Ruimtelijke Arrangementen en de beschikbaarstelling van Rijksmiddelen voor woningbouw.

Stedelijke netwerken zoals het FSN bieden belangrijke voordelen, zoals een ruimere arbeidsmarkt en meer kennisuitwisseling, en zijn cruciaal voor regionale en nationale ontwikkelingen. De verstedelijkingspropositie onderbouwt ambities en cijfers voor wonen en economie richting 2050 op basis van gerealiseerde resultaten en extrapolaties. Het is essentieel dat het Rijk blijft samenwerken en investeren, terwijl lobbyactiviteiten worden voortgezet om de zichtbaarheid van het FSN te waarborgen.

De verstedelijkingspropositie wordt voorgelegd aan de dagelijkse besturen ter vaststelling, zodat deze benut kan worden binnen de voornoemde beleidstrajecten. Daarnaast kan de verstedelijkingspropositie binnen Fryslân een bouwsteen vormen voor de Provinciale Omgevingsvisie (POVI) en gemeentelijke omgevingsvisies.

De Friese steden en de provincie willen met deze propositie het Rijk uitnodigen om samenwerkingsafspraken te maken over een gezamenlijke ontwikkelstrategie en investeringsagenda, en daarmee de regio stevig op de kaart te zetten.

Na de vaststelling van de verstedelijkingspropositie zal in een volgende fase de uitwerking naar een verstedelijkingsstrategie en bijbehorende investeringsagenda volgen. Hierbij zullen ook de overige Friese gemeenten worden betrokken. De aanpak hiervoor is in voorbereiding. Het Bestuurlijk Overleg Leefomgeving (BOL) van 2 juni a.s. is belangrijk voor te maken afspraken tussen Rijk en Regio over de verdere uitwerking en over de betrokkenheid van het Rijk daarbij.

Beoogd effect

De verstedelijkingspropositie heeft als doel om de agglomeratiekracht van de vier Friese steden als onderdeel van het FSN te onderbouwen en de meerwaarde ervan binnen Fryslân en Nederland te illustreren. Daarmee laten de vier Friese steden zien dat zij binnen de context van Fryslân een bijdrage leveren aan de nationale opgaven. De verstedelijkingspropositie heeft tevens als doel om het FSN een prominenter plek te laten krijgen in de Ontwerp Nota Ruimte.

Argumenten

1.1 Opgaven van Nederland

In het Voorontwerp Nota Ruimte valt te lezen dat de snelle groei van bevolking, economie en mobiliteit sinds het begin van deze eeuw niet gepaard ging met de bouw van voldoende woningen en investeringen in infrastructuur, bereikbaarheid en voorzieningen. De inrichting van onze steden en dorpen zijn nog niet afgestemd op een groeiende en tegelijk ouder wordende bevolking en een veranderend klimaat. De randvoorwaarden voor een gezonde leefomgeving staan hierdoor onder druk. Bovenop alles wat toegevoegd wordt, komt een even grote opgave om het bestaande te vernieuwen en te verbeteren. Dit vertaalt zich naar regionale ontwikkelopgaven voor woningbouw, economie, infrastructuur en voorzieningen die de komende decennia minstens zo groot zijn als in de wederopbouwjaren. Door het Voorontwerp Nota Ruimte wordt dit ook gezien als kans: "Door het bestaande beter te benutten en te laten meeprofitieren van het nieuwe kunnen we onze steden, dorpen en regio's klaarmaken voor de toekomst."

1.2 De kracht van steden en stedelijke netwerken

Steden, en in het bijzonder stedelijke netwerken, hebben bij uitstek veel potentie om de opgaven zoals geschetst in het Voorontwerp Nota Ruimte het hoofd te bieden. Een stedelijk netwerk ontstaat wanneer stedelijke kernen onderling uitstekend bereikbaar zijn en profiteren van elkaars nabijheid ('borrowed size'). Dit leidt tot agglomeratievoordelen die bestaan uit een ruimere arbeidsmarkt, meer potentiële en gespecialiseerde toeleveranciers, meer kennisuitwisseling en een ruimer aanbod aan werk en voorzieningen voor inwoners. De vier Friese steden vormen nu al een netwerk. Ze dragen bovengemiddeld bij aan de nationale opgaven voor woningbouw, werken, voorzieningen en mobiliteit. Maar het FSN heeft een groot onontgonnen potentieel waarmee het kan bijdragen aan de opgaven in het noordelijk stedelijk netwerk (Deltaplan voor Noordelijk Nederland) én Nederland als geheel (Stedelijk Netwerk Nederland).

De verstedelijkingspropositie maakt dit potentieel concreet. Het laat zien dat het FSN een belangrijke bouwsteen is bij het verkleinen van de opgaven waar het Rijk zich voor gesteld ziet en waar zij in de Nota Ruimte oplossingen voor wil aanreiken.

2.1 Gezamenlijke ambitie van provincie en F4

De vier steden en de provincie hebben de gezamenlijke ambitie om de kracht van het FSN onder de aandacht van het Rijk te brengen. Zij hebben hiertoe gezamenlijk het initiatief genomen de verstedelijkingspropositie op te stellen. In de verstedelijkingspropositie is in samenwerking met de provincie Fryslân het perspectief voor de thema's wonen, werken, mobiliteit, waaronder Lelylijn, en voorzieningen uitgewerkt. Hiermee willen de vier steden en de provincie de regio op de kaart zetten bij het Rijk. Het is nadrukkelijk de wens en de potentie van het FSN om een substantiële bijdrage te leveren aan de Nederlandse opgaven. Met de aanbidding van de verstedelijkingspropositie aan het ministerie van VRO nodigen de 4 Friese steden en de provincie Fryslân het Rijk uit om nadere afspraken te maken over samenwerking en investeringen. Dit via het gezamenlijk opstellen van een ontwikkelstrategie en investeringsagenda.

3.1 Bouwsteen voor de POVI

In de verstedelijkingspropositie is, in samenwerking met de provincie Fryslân, het perspectief voor de thema's wonen, werken, mobiliteit (waaronder Lelylijn) en voorzieningen uitgewerkt. Daarmee draagt het FSN bij aan de uitwerking van de Nota Ruimte. Deze propositie is tevens een bouwsteen voor de provinciale omgevingsvisie waar momenteel aan gewerkt wordt. De nog nader uit te werken verstedelijkingsstrategie zal daarom niet alleen gaan over het netwerk Leeuwarden, Drachten, Heerenveen en Súdwest-Fryslân. Ook regiegemeenten (overige 14 gemeenten in de provincie) en regionale centra maken hier deel van uit.

Risico's

1.1 Discussie over/twijfel aan cijfers bij de groeiambities

De verstedelijkingspropositie illustreert, net als de eerder aan het Rijk aangeboden folder 'Fries Stedelijk Netwerk', dat er sprake is van een beleidsmatige trendbreuk. Waar eerder vooral met gematigde groeiscenario's werd gewerkt, ingegeven door zorgen over Fryslân als krimpregio, is in de verstedelijkingspropositie gekeken naar daadwerkelijke realisaties binnen het FSN in de afgelopen jaren en het groeipotentieel dat daaruit voortvloeit. Dit levert andere (hogere) cijfers voor wonen en werken op dan dat eerder is gecommuniceerd. Dat komt doordat het FSN in het verleden heeft geanticipeerd op zich niet voorgedane krimp. In de afgelopen tien jaar is er een inhaalslag gemaakt. Daarnaast geldt dat de prognoses beleidsarm worden ingevuld en de propositie dat niet is. Met bandbreedtes is de onzekerheid over de groeicijfers opgevangen. De groeicijfers kunnen desondanksit kan vragen oproepen vanuit delen van de regio, bijvoorbeeld dat de groei ten koste gaat van andere regiegemeenten. Dit is overigens nadrukkelijk niet de boodschap van de verstedelijkingspropositie die stelt dat de hogere groei in de vier grote steden, en de versterking van het stedelijk netwerk, de regiocentra en daarmee de gehele regio versterkt.

2.1 Onzekerheid medewerking Rijk

Zonder continuering van de lobbystrategie, die parallel aan het opstellen van de verstedelijkingspropositie

heeft plaatsgevonden, bestaat het risico dat de bijdrage die het FSN kan leveren aan de nationale opgave naar de achtergrond verdwijnt. Medewerking van het Rijk om een duidelijke plek in de Nota Ruimte te krijgen én aangehaakt te blijven bij de verdere uitwerking van een verstedelijkingsstrategie en investeringsagenda kunnen dan makkelijk uit beeld verdwijnen. De inzet eindigt daarom niet na aanbidding van de verstedelijkingspropositie. Gedurende het verdere traject rondom de Ontwerp Nota Ruimte zal onze lobby voortgezet moeten worden. Tevens zal ingezet moeten worden op het agenderen van de boodschap van de verstedelijkingspropositie voor het BOL. Naast het ministerie van VRO is het ook van belang de contacten bij het Ministerie van EZ en IenW te versterken.

4.1 Spoedig vervolg uitwerking volgende fase (verstedelijkingsstrategie en investeringsagenda)

Aansluitend op punt 2 zal binnen enkele maanden zekerheid moeten komen over de uitwerking van de volgende fase (fase 2) die in de verstedelijkingspropositie wordt aangekondigd. Te lang wachten met een besluit over de volgende fase draagt het risico in zich dat het FSN, en de bijdrage die het kan leveren aan de nationale opgaven, bij het Rijk uit beeld verdwijnt.

Kanttekeningen

1.1 Cijfers over wonen en werken in de verstedelijkingspropositie

In de verstedelijkingspropositie zijn ambities richting 2050 met betrekking tot wonen en economie cijfermatig toegelicht en onderbouwd. De cijfers bouwen voort op de daadwerkelijk gerealiseerde groei in de afgelopen jaren als gevolg van eerder geformuleerde ambities en beleidsdoelstellingen van de gemeenten. Er is met bandbreedtes gewerkt om recht te doen aan de onzekerheid van ontwikkelingen rond bevolkingsgroei, aantallen woningen en banen. De groei van de steden is in absolute aantallen niet zo hoog als de groei die voor de rest van Nederland is voorzien. Procentueel is de groei wel hoog. Dat komt doordat het FSN in het verleden heeft geanticipeerd op zich niet voorgedane krimp. In de afgelopen tien jaar is er een inhaalslag gemaakt. De verstedelijking die is opgenomen in deze propositie is een bandbreedte, gebaseerd op de ambitie en de realistische groeiprognoze. Daarnaast geldt dat de prognoses beleidsarm worden ingevuld en de propositie dat niet is. Het gemeentelijk beleid is veelal voor de periode tot 2030 of 2035 bekend, maar nog niet voor de periode daarna. Vandaar dat hier een extrapolatie is toegepast om een beeld te krijgen voor de periode tot 2050.

Communicatie

De samenwerking tussen F4 en provincie is gestart vanuit een gedeeld bewustzijn over de urgentie van de opgave, en met energie om vanuit Friese kracht bij te dragen aan de nationale opgaven. Het is nadrukkelijk de bedoeling om vanuit gedeelde ambities en waarden de samenwerking uit te breiden met:

1. De Friese gemeenten buiten de vier grote steden. De overige gemeenten zijn eerder geïnformeerd in VFG-verband via een portefeuillehoudersoverleg Ruimte en Wonen. In overleg met de voorzitter van de VFG-commissie Ruimte en Wonen zal tevens worden gekeken hoe de vastgestelde verstedelijkingspropositie kan worden gedeeld c.q. gepresenteerd. In fase 2, de uitwerking van de verstedelijkingspropositie naar verstedelijkingsstrategie (en bijbehorende investeringsagenda), zullen de overige Friese gemeenten worden betrokken.
2. Het netwerk van maatschappelijke partijen, bedrijfsleven en kennis- en onderwijsinstellingen worden in het verdere traject betrokken. Daarbij is de opgave bepalend voor de vorm en de aard van de samenwerking. Soms is het halen, soms is het brengen en soms is het co-creëren. Ook dit wordt nader opgepakt in fase 2.

De verstedelijkingspropositie is vanwege planning-technische redenen van het Rijk ("sluitingsdatum" input voor Ontwerp Nota Ruimte) ambtelijk reeds aangeboden aan het ministerie van VRO. Na de gelijktijdige besluiten van de vier college en Gedeputeerde Staten wordt de verstedelijkingspropositie openbaar.

Gezamenlijk zal een publiciteit/persmoment worden gepland, waaronder ook een bestuurlijke aanbieding aan de minister van VRO.

Het blijft van belang om gedurende het gehele traject voor het opstellen van de Nota Ruimte inzet te plegen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het moment van vrijgeven van de Ontwerp Nota Ruimte (zienswijzen), Kamerdebat en uiteindelijke vaststelling. De relatie met gerelateerde processen zoals Lelylijn, Ruimtelijke Arrangementen, woningbouwsubsidie, het BOL in juni en BO MIRT in het najaar wordt hierbij bewaakt.

Financiën

Niet van toepassing.

Afstemming met andere afdelingen

De inhoud van de propositie is tot stand gekomen op basis van inbreng van en afgestemd met Economische zaken, Wonen, RO-beleid, MO-beleid, Stedenbouw en andere expertise.

Afstemming met Griffie

Bijlagen

1. Raadsbrief Verstedelijkingspropositie Fries Stedelijk Netwerk 2050
2. Verstedelijkingspropositie Fries Stedelijk Netwerk 2050